

ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА НА РАЙОНА БЕЛЧИН-БЕЛЧИН БАНЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА УЕЛНЕС И СПА ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ

Красимира Станева, Елена Цветкова
Лесотехнически университет, София

Резюме

Разширяването на туристическия пазар и нарастващите очаквания на потребителите изискват анализ на съществуващите природни условия и условия за развитието на подходящ пакет, който съдържа три основни елемента: натурална минерална вода, уникалната природна среда, сертифицирани СПА центрове.

В проучването са оценени Уелнесът и СПА потенциал на Белчин и областта Белчин баня. Анализирани са геохимични, микробиологични и физиологични характеристики и условия на Белчин и условията за СПА хотели. Получените резултати са свързани с оценка на всички основни характеристики на статута на областта. Анализът позволява да се направят някои изводи – има добре развит пакет със SPA услуги главно в Medical SPA зоната. Специализираният маркетинг на продуктите е насочен към широк кръг от клиенти и трябва да бъде предмет на SPA мениджъри.

Фокусът на програмата за управление, трябва да се свържете с новите уелнес и СПА визия и портфолио на Белчин и областта Белчин баня.

Ключови думи: уелнес и СПА туризъм, Белчин баня, минерални извори, мениджмънт оценка.

Key words: Wellness and Spa tourism, Belchin region, management assessment, mineral springs, system approach of management.

JEL: Q5.

Увод

Разширяването на туристическия пазар и нарастващите очаквания на потребителите налагат анализ на съществуващите природни предпоставки и условия за развитие на адекватен туристически пакет, който да съдържа три основни елемента: естествени минерални води, уникална природна среда, сертифицирани СПА центрове. Правейки оценка на съществуващите природни ресурси е необходимо да се оцени състоянието

на минералния извор в смисъл хидрогеохимически, микробиологични показатели, дебит, ресурси, физиологично въздействие на минералните води и пригодността на водите за лечебно-профилактични цели. Тези анализи могат да се разглеждат като основна предпоставка за реаранжиране на туристическия уелнес сектор.

Дизайн на изследването

Цел на проведеното проучване е да се оцени потенциала на с. Белчин и Белчин баня за развитие на уелнес и СПА туризъм (фиг. 1).

Фиг. 1. Местоположение на проучвания район

Методика на изследването – представлява комплексна оценка на потенциала за развитие на района като водеща СПА дестинация на база анализ на следните показатели:

- Оценка на хидрогеохимичните и микробиологичните показатели на минералните води от района;
- Анализ и оценка на мнението на клиенти за предимствата на спа центрове, които

използват минерални води за своята дейност;

- Оценка на мениджърския подход в спа хотели от страната, което включва анкетно проучване на 8 хотела, разположени в различни по своята екологична характеристика райони. Изследователската мрежа насочва вниманието ни към

два различни по своята екологична характеристика географски райони. Обектите са разпределени в две проучвателни групи (ПГ):

ПГ₁ – четири хотела, разположени в урбанизирана територия – София, Варна, Бургас, Пловдив;

ПГ₂ – четири в планински курорти с добра екологична среда с естествени минерални води

- Оценка на приложимостта на водите за нуждите на Медикал СПА и оценка на потенциала на района Белчин- Белчин баня за развитие на уелнес и СПА туризъм.

За постигане на достоверни резултати, категоризацията на проучените хотели е еднаква, а самото проучване е проведено двукратно в един и същи туристически сезон за периода 2010–2011 г. Приема се, че така ще се постигне максимална обективност при оценяването на влиянието на параметрите на околната среда върху качеството на предлаганите СПА туристическите пакети.

В проучването са взели участие общо 12 хотела (от тях 8 хотела от страната, разпределени в две проучвателни групи и 4 хотела, включени в контролна група), техните мениджъри (24, 30 клиенти и 8 представители на професионалните СПА сдружения (табл. 1).

Таблица 1. Разпределение и общ геопрофил на проучените хотели и целевите групи

местоположение	мениджър хотел	СПА мениджъри	клиенти
ПГ 1 урбанизирана зона 4 хотела в София, Бургас, Пловдив, Русе	4	4	10
ПГ 2 чиста околна среда – 4 планинска зона Банско, Боровец, Велинград, Рибарица	4	4	10
КГ – 4 обекта в Австрия	4	4	10

Лимитиращ фактор на проучването

Обобщените резултати от блиц анкета с постоянни клиенти на СПА центрове, свързана с предварителна оценка на влиянието на околната среда върху качеството на СПА услугите имат субективен характер и се определят от основната цел на пътуването на клиентите.

Резултати от проучването

Оценка на хидрогеохимичните показатели на минерален извор 1ХГ с. Белчин

Данни за находището

Минералните води в района на с. Белчин са формирани в скали от Палакарийския ров, който е изграден от габропироксенити, габро и габродiorити диорити и кварцдиорити (К2), кварцмонцодиорити (К2), гранодиорити (К2) и левкогранити (К2), двуслюдени мигматитови гнайси, мигматити и мигматизирани амфиболити (PzC).

Палакарийският ров е запълнен с неогенски седименти от Палакарийската група - дребно до среднозърнести пясъци, конгломерати, пясъци, пясъчници и финнозърнести глинести пясъци, прослоени от глини, пясъци и редки прослойки от чакъли.

Минералната вода е с атмосферно-инфилтрационно подхранване.

Зоната на подхранване се намира далече от дренажната зона, по билото и склоновете на Плана планина.

Колектор на минералната вода от находище “Белчински бани” са скалите, които изграждат подложката на терциера в Палакарията и масива на Плана планина – плански гранити и гранодиорити, залягащи на дълбочина 300 м под неогенския пълнеж на Палакарийския ров.

За нуждите на водочерпенето са прокарани два сондажа -каптаж тип шахтов кладенец и сондаж № 1ХГ. Сондаж № 1ХГ се намира в централната част на Самоковското поле, на десния бряг на р. Палакария като отстои на 2,5 км североизточно от с. Белчин и на 14 км от гр. Самоков. Той е изграден през 1964 г. на кота терен +900,47 м, с дълбочина 418,7 м. Първоначалният напор на минералната вода при разкриването ѝ със сондажа е бил на 12 м над терена (на кота 912,47 м).

Хидрогеохимически данни за находището

Минералните води се отличават с:

- Минерализация 300,551 mg/l;
- Въглероден диоксид 0,0 mg/l;
- Сух остатък при 1800С: 0,282 g/l Сероводород 0,68 mg/l;
- Сух остатък при 2600С: 0,259 g/l;
- Електропроводимост 397 μS/cm;
- Дебит 10,3 l/s;
- рН 9,39;
- Температура 36,0 °С;
- Органолептични показатели: Водата е бистра, безцветна, без мирис и утайка.

Таблица 2. Хидрохимически данни за находището

Аниони, mg/l mmol/l eq%	Катиони, mg/l mmol/l eq%
F 5,0 0,263 6,48	NH ₄ 0,0 0,000 0,00
Cl 8,7 0,245 6,03	Li 0,02 0,000 0,00
Br --- -- Na 75,1 3,933 96,85	
J --- -- K 0,47 0,012 0,30	
SO ₄ 91,4 0,951 46,83	Ca 2,3 0,058 2,86
CO ₃ 30,0 0,500 24,62	Mg 0,00 0,000 0,00
HCO ₃ 36,6 0,600 14,77	Fe 0,03 0,000 0,00
HSiO ₃ 3,9 0,051 1,26	Mn 0,0002 0,000 0,00
HS --- --	
NO ₃ 0,0 0,000 0,00	
NO ₂ 0,00 0,000 0,00	
HPO ₄ --- --	
H ₂ SiO ₃ 47,1 mg/l	

Таблица 3. Съдържание на микрокомпоненти в минералната вода

Данни за наличие на микрокомпоненти (mg/l) в минералната вода
Арсен < 0,001; Олово < 0,003; Цианиди < 0,01
Антимон < 0,001; Селен < 0,001
Кадмий < 0,0004; Живак < 0,0001
Хром < 0,005; Манган < 0,0002
Мед < 0,005; Барий < 0,0002
Никел < 0,002; Бор < 0,05

Данни за радиологичните показатели

Обща α- активност < 0,02 Bq/l Тритий < 2 Bq/l
 Обща β - активност < 0,02 Bq/l
 Естествен уран < 0,01 mg/l
 Радий ²²⁶ < 30 mBq/l Радон ²²² 42±4 Bq/l

Данни за микробиологичните показатели

Общ брой на мезофилните аеробни микроорганизми при 20±20 °C за 72 ч. < 20 КОЕ/см³;
 Общ брой на мезофилните аеробни микроорганизми при 37±10 °C за 24 ч. < 5 КОЕ/см³;
 Ешерихия коли при 440±0,50 °C 0/250 см³;
 Ентерококи (фекални стрептококи) 0/250 см³;
 Сулфитредуциращи кластридии 0/50 см³;
 Псевдомонас аеругиноза 0/250 см³;
 Колиформи при 37°C 0/250 см³.

Оценка на балнеологичните показатели на минералните води

Данни за балнеологичните качества на минералните води

Основното въздействие на минералните води се свързва с наличието на флуорид и специфичния химически комплекс, който оказва благоприятен терапевтичен ефект върху човешкото здраве.

В зависимост от приложението на минералните води, могат да се отделят следните групи въздействие:

- **Питейна профилактика и балнеолечение.** Положително се повлияват следните заболявания: бъбречно-урологични (бъбречнокаменна болест, хронични пиелонефрити, нефропатии, състояния след литотрипсия, следоперативни състояния и др.), жлъчно-чернодробни (жлъчнокаменна болест, хронични холецистити, холангити, холангиохепатити, хронични хепатити, дискинезии на жлъчните пътища, следоперативни състояния и др.), стомашно-чревни (хронични гастрити, гастродуоденити, язвена болест, ентероколити), следоперативни състояния и др.), обменно-ендокринни (затлъстяване, подагра, диабет), хронични професионални интоксикации-при лица експонирани на вредни вещества: олово, радионуклиди, токсични вещества от фармацевтичната промишленост и т.н.;
- **Външно балнеолечение и балнеопрофилактика** - оказва благоприятно въздействие при следните заболявания: на опорно-двигателния апарат (дегенеративни и възпалителни (в ремисия) ставни заболявания - артрозоартрити, коксартрози, ревматоиден артрит, анкилозиращ спондилартрит и др.), на периферната нервна система (дископатии, радикулити, плексити и др.), на вътрешните органи (на гастроинтестиналния тракт – хронични гастрити и колити, хронични холецистити и хепатити и др., на пикочоотделителната система – хронични пиелонефрити с или без калкулоза, цистити, уретрити и др.), ортопедични (за раздвижване при посттравматични и постоперативни състояния и др.);
- **Инхалаторно балнеолечение**- оказва благоприятно въздействие при хронични неспецифични възпалителни заболявания на горните дихателни пътища.

Резултати от проучването на мениджърското мнение

Обобщените резултати относно **влиянието на чиста околна среда върху добра СПА практика** са разпределени както следва: едва 38 % от анкетиранията оценяват положителното въздействие на чиста околна среда върху развитието на туристическия поток. Но 47 % от мениджърите не биха отделили специално време за разработване на **екологични инструменти за повишаване** на продаваемостта на СПА дестинацията.

Данните от проучването в **контролната група на мениджърите** са следните: положително влияние на околната среда – 100 %, задължителен екоодит 100 % (нормативно е предопределен), включват всички еко елементи за повишаване на продаваемостта на туристическите дестинации 100 % (табл. 4).

Таблица 4. Резултати от проучването на хотелите относно приложение на екологични критерии в управлението (мениджърски контингент)

Проучвана група	Урбанизирана среда	Добра еко-среда	Използване на естествени ресурси в СПА
ПГ1 урбанизирани	Да	Не	Не
ПГ2- планински	Не	Да	Да
КГ	Не	Да	Да

Обобщени резултати от проучването сред професионалните сдружения

Анкетираните участници в проучването подкрепят развитието на СПА туризма в чисти екологични райони – 73 %, въвеждането на еко одит в хотелите – 42 % го подкрепят, би ли могло да се ползва екохарактеристиките за успешни бизнес решения в сектора – 35 % дават положителен отговор.

Резултати от проучването на клиенти на хотелите

Обобщени данни от клиентското мнение

Интервюираните клиенти от ПГ1 100 % биха се възползвали от СПА услуги в чиста природна среда, според тях е абсолютно необходим еко одит на СПА центъра, а според тях качеството на околната среда е ниско (92 %).

За ПГ 2 – 98 % дадоха положителна оценка на качеството на околната среда и оцениха положително влиянието и върху качеството на СПА услугите в избрания хотел. От анкетираните 100 % дадоха положителен отговор за връзката между туристическа локация и добри еко характеристики, което повлиява върху общата оценка на предлаганите туристически услуги и ги правят атрактивни за семеен СПА туризъм.

Резултатите за контролната група КГ показват категорично изразено предпочитание за СПА хотел в екологично чист район (100 %), използване на минералните ресурси, оценяват положителния ефект от ежегодния еко одит на хотелите. Избраните локации са атрактивни не само за бизнес пътувания, но и за семеен туризъм.

Оценка на състоянието на СПА базите в района на с. Белчин

От направения преглед на хидрогеохимичните и балеоложките показатели на минералните води от находището се очертава основното им приложение- балеоложкото, което е и традиционно за района. Но актуалните туристически пакети са насочено към провокиране на специфичен сектор от пазара, който е свързан с предлагане на СПА услуги, насочени към здрави хора високо развита уелнес култура. В тази връзка

наличието на добре структурирана хотелска база, подходяща инфраструктура и близост на обекта до гр. Самоков са сериозна предпоставка за развитие на нов тип туристическа услуга- уелнес и СПА туризъм (фиг. 2 и 3).

Фиг. 2 Белчински минерални бани в курортен комплекс Белчин бани

Фиг. 3 СПА хотел в Белчин бани

Комплексна оценка на туристическия потенциал и перспективи за развитие на уелнес и СПА туризма в района на с. Белчин

Обобщавайки получените резултати от проучването, би могло да се отбележи, че съчетанието между подходящо географско местоположение на с. Белчин и близостта му с други курорти, които вече са разпознаваеми от туроператорите като успешни дестинации очертават благоприятна среда за развитие на уелнес и СПА сектора в района. Водещите тенденции в този сектор са:

- Използване на естествени минерални води за уелнес и СПА процедури. Очевидно този неизчерпаем ресурс за уелнес и СПА практики е оценен още в древността от Plinii [6] и непрекъснато развиващ се в съвременни условия [5];
- Реанранжиране на туристическото предлагане. Като допълнителна благоприятна предпоставка за развитието се оценява разработената Медикал СПА и балеоложка инфраструктура в района. Отправен елемент при реанранжирането на туристическия сектор в района би следвало да бъде изготвяне на специа-

лизиращи уелнес и СПА пакети, насочени към здравите потребители, които да се развиват и успоредно да присъстват в традиционните форми, наложени на балнеоложкия туристически пазар. Допълнително основание за това е и набиращата все повече съмишленици у нас СПА култура, която се разглежда като индикатор за оценка на качеството на живот. Добър пример за СПА управленски решения в бранша е признанието за най-добър СПА хотел на 2012, което спечели туристически обект, ситуиран в Белчин (фиг. 3);

- Разработване на иновативни туристически услуги. Възможностите на топлите минерални води за по-добра обмяна на веществата в организма са използвани от Хипократ [4]. След подходящо temperиране, водите от находището са добро средство за уелнес и антистрес процедури. Основната идея за развитие на района би следвало да се свързва с разширяване на предлаганите туристически уелнес продукти в съчетание със специфични форми на туризъм като геомедицински туризъм, геотуризм и културно исторически туризъм. Туристическите пакети е необходимо да се представят панелно, като основният акцент да е уелнес възможностите на района. Така те ще тангират до по-широк кръг клиенти и ще се създаде възможност за мобилност на услугите;
- Системен подход при организиране на СПА туризма. Ако разгледаме влиянието на факторите на околната среда върху туристическата система [1, 2], се очертава ясната връзка между специфичните природни туристически ресурси и качеството на предлаганата СПА услуга. Въвеждането на екологичните фактори в системния подход при организирането на СПА туризма в района на с. Белчин е не само необходимост, но и добро мениджърско решение при организиране на СПА услугите. Качествената оценка на основни екологични характеристики, които имат пряка връзка с развитието на СПА дейностите в даден географски район да се включи като ключова информация в туристическата реклама, което в по-дългосрочен план ще се отрази на финансовия профил на туристическия център, предлагащ услугата. Пълноценното усвояване на минералните води в съчетание с качествена околна среда се оценяват като реализуем подход за развитие на туристическия сектор с положителни резултати в дългосрочен период. Социално-демографската характеристика на района

предполага мотивираност в населението и ангажираност на община Самоков при реализиране на програмата и за развитие. От икономическия анализ на общината става ясно, че туристическият сектор е на второ място по развитие и допринася за растежа на услугите, които са профилоопределящи за района [2]. В международен аспект услугите в областта на медикал СПА бележат ръст за периода 2002–2012 год. [9, 10]. Докато данните за тези услуги в България не са съпоставими дори със съседни на нас райони [11].

Изводи

Анализът на моментното състояние на района и оценката на неговия туристически потенциал, позволяват да се направят следните изводи:

- Недостатъчно е оценен потенциала на естествените природни ресурси- хипотонични минерални води, добра екологична характеристика, съхранена природа и развит балнеоложки туристически пакет, който е обликоопределящ за района [9, 10, 11];
- Наличие на сериозно развит туристически пакет – балнео услуги (съществуващ профилакториум – фиг. 2 и 3);
- Отсъствие на специализирани маркетингови продукти, насочени към здравия клиент;
- Липса на адекватна уелнес и СПА туристическа визия за района на с. Белчин и Белчин баня;
- Необходимост от преаранжиране на портфолиото на предлаганата СПА дестинация, влагайки детайлна информация за качествената характеристика на околната среда за района.
- Необходимост от разработване на иновативни туристически услуги, свързани с възможностите на района.

Заклучение

Уелнес и медикал СПА услугите са допълващи се елементи от туристически модел за развитие на района на с. Белчин и Белчин баня. За успешното прилагане на този модел е необходимо оценката за качеството на промотираните услуги да се насочи към две направления- мениджърско и обратна връзка с клиентите. Наличието на такава информация е безспорна, но тя се представя без обединяващата връзка между двете оценки: данни за продаваемост на услугите и обратна връзка с клиентите. Очертава се необходимост от изработване на специализирано портфолио, което да представи в достатъчен обем и завъшеност рекламираните уелнес, Медикал СПА и СПА услуги. Във възможностите

на всеки мениджърски екип е да разработи подходящи варианти за представяне, в които акцент да бъде специфична информация за нивото на отговорност на персонала към клиентите. Индивидуалните бизнес намерения би било удачно да се коментират в контекста на плана за управление на община Самоков, което да провокира добра колаборация с административното ръководство, чиято цел е подобряване качеството на живот на населението и повишаване на жизнения стандарт в района на проучването [3, 7, 8].

Литература

1. Станева, К. (2013). *Устойчиво развитие и управление на СПА туризма в екологични райони*, Науч. конф. с международно участие Знанието-традиции, иновации, перспективи, Бургас, т. III, с. 358–364.
2. Станева, К. (2013). *Организация на Медикал СПА и уелнес туризма в България*, Науч. конф. с международно участие Знанието-традиции, иновации, перспективи, Бургас, т. III, с. 364–369.
3. Цветкова, Е., Кр. Станева, Е. Маринов. (2014). *Влияние на факторите на околната среда върху качеството на предлаганите Медикал СПА услуги*, Тракийски университет, Мед. колеж, с. 271–276.
4. Hippocrates. *Places in man*, Xliii.
5. Jackson, R. (1990). *Waters and Spas the classical word*, Medical History, Supplement, № 10, pp. 1–13.
6. Plinii, *Natural History*, XXXI, i-ii.
7. Walker, St., Rosser, M. (1993). *Quality of Life Assessment: Key Issues in the 1990s*, Kluwer Acad. Publ.
8. <http://samokov.bg/economic>.
9. <http://www.prweb.com/releases/2013/1/prweb10363396.htm>.
10. <http://www.marketdataenterprises.com>.
11. <http://www.statista.com/statistics/310355/overnight-visitors-to-top-city-destinations-worldwide/>.

AN EVALUATION OF THE POTENTIAL OF BELCHIN AND BELCHIN BANJA REGION FOR DEVELOPMENT OF WELLNESS AND SPA TOURISM – POSSIBILITIES AND PERSPECTIVES

Krasimira Staneva, Elena Tsvetkova
University of Forestry, Sofia, Bulgaria

Abstract

The expansion of the tourism market and rising consumer expectations require analysis of existing natural conditions and conditions for the development of an adequate package, which contains three main elements: natural mineral water, unique natural environment certified SPA centres.

A wellness and SPA potential of Belchin and Belchin banja region were estimated in the study. Some geochemical, microbiological and physiological characteristics of mineral well Belchin and Spa hotels conditions were analyzed. The obtained results related to assessment of all main characteristics of the region status. The analysis allowed to make some conclusions –there were good developed SPA services package mainly in Medical SPA area. Special marketing products targeted to wide range of clients has to be scope of SPA managers.

The focus of management program has to connect with very new wellness and SPA vision portfolio of Belchin and Belchin banja region.